

Els revolucionaris alçarien el cap, tornarien a discutir-nos

Pere Calders, l'escriptor que tocava de peus al cel

Dotat d'una gran capacitat d'observació i imaginació, Pere Calders és un dels autors catalans més reeditats i estimats del segle XX. Cent anys després del seu naixement, la seva obra conserva la força amb què va ser concebuda

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

“E n definitiva, no hi ha coses estranyes, el que és estrany és la realitat. La part de somni de la persona humana és tan veritable com tocar de peus a terra”. Amb aquestes paraules s'explicava Pere Calders l'any 1985 amb motiu de la publicació del llibre de contes *Un estrany al jardí*, que tancava una dècada prolífica en què, a més d'*Invasió subtil* (1978), *Tot s'aprofita* (1983) i *De teves a meves* (1984) es publicaria la novel·la de joventut *Gaeli i l'home Déu*.

Calders va començar a publicar de ben jove: els seus articles i dibuixos van acompanyar una producció literària que va permetre que la narrativa catalana de la dècada dels 30 comencés a tocar “de peus al cel”. Al re-

cull de contes *El primer arlequí* (1936) i la novel·la *La Glòria del doctor Larén* (1936) els seguiria dos anys després *Unitats de xoc*, una crònica de l'experiència de l'autor al front. Hauria d'haver estat complementada per *La cèl·lula*, una novel·la que havia de ser al bagul que va lliurar el fill gran de l'autor, Joan Caldés i Casals, a la Universitat Autònoma, a mitjans de la dècada dels 90. “A hores d'ara sospitem que ell mateix o el seu pare, l'escriptor i periodista Vicenç Caldés, van destruir-la per la càrrega política que tenia”, explica el filòleg Jordi Castellanos, que durant anys va endreçar el llegat caldersià, del qual n'han acabat sortint diverses novel·les inacabades, entre les quals hi ha *La marxa cap al mar* (UAB, 2009) i *La ciutat cansada* (Edicions 62, 2008). “L'adjectivació poc freqüent i els continguts són

100% caldersians –explica Pilar Beltran, editora d'Edicions 62–. De totes les novel·les inacabades, aquesta era la que es podia publicar sense aparat crític: estàvem convençuts que ningú no perdria el fil”. El llibre explica una revolta ciutadana contra les autoritats. Cansats de protestar, els habitants decideixen fugir de la metròpoli i instal·lar-se en un entorn rural incorrupte. “Calders defensava un tipus de tractament avantguardista que capgirés la realitat de les coses. En aquest sentit, la seva és una prosa subversiva”, argumenta Castellanos, que l'any 2000, juntament amb Joan Melcion, va comissariar l'exposició *Els miralls de la ficció* al CCCB.

“Calders no destrueix la realitat, ni la transforma; podríem dir que la multidimensiona en dotar-la d'unes possibilitats de transgressió que la porten més enllà dels codis convencionalment reconeguts com a reals”, deia Castellanos l'any 1992 durant la cerimònia de doctor *honoris causa*, una distinció que li va concedir l'Autònoma. Una de les grans aportacions de Calders és la capacitat per dinamitar les fronteres entre realisme i fantasia, acostant una dimensió i l'altra amb subtileza i rigor literari. “S'ha parlat molt de la *lleugeressa* de la seva prosa: escriure d'una manera que sembli que no costa és el més difícil de tot”, defensa Tessa Calders, la tercera dels fills –juntament amb el Raimon i la Glòria– que l'escriptor va tenir durant l'exili mexicà amb Rosa Artís Gener.

Ha estat Tessa qui ha col·laborat més estretament amb la UAB, i encara ara rellegeix amb constància l'obra literària del seu pare: “Quan érem a Mèxic es llevava a les cinc i escrivia fins a les vuit, abans de portar-nos a escola. Més endavant, quan es va jubilar, seguia escrivint ficció a primera hora del matí. De tots els seus llibres, el que em va impressionar més va ser *Ronda naval sota la boira*. És monstruosa, espectacular i sensacional. A més de fer-te riure, és una gran crítica a la condició humana”. Sota la pell del que és fantàstic –canalitzada amb dosis generoses d'ironia–, Calders va ser un observador minuciós del món que l'envoltava. Cent anys després de néixer, la seva obra segueix vigent i en bona part disponible a les llibreries. ◆◆

**CASTELLANOS:
“CALDERES
DEFENSAVA
UN TIPUS
DE TRACTA-
MENT
AVANT-
GUARDISTA
QUE
CAPGIRÉS LA
REALITAT”**

ANYS CLAUS D'UNA VIDA

1912
Naixement

Pocs escriptors poden presumir d'haver aparegut a la premsa amb motiu del seu naixement. L'arribada de Pere Calders al món el 29 de setembre de 1912 va ser notícia a la revista *El teatre català*: “L'amable esposa del nostre volgut company de redacció en Vicenç Caldés Arús ha donat a llum, amb total felicitat, un nen hermos i ple de fortitut”.

1936
Els dos primers llibres

Abans de l'esclat de la Guerra Civil, Calders havia fet una feinada considerable. A més d'escriure en diaris com el primer *Avui* i *Diari mercantil*, va publicar el recull de contes *El primer arlequí* i la novel·la *La Glòria del doctor Larén*. El mateix any 1936, Calders dirigiria el setmanari *Papitu* i col·laboraria a *L'esquella de la Torratxa* com a dibuixant.

EL BITLLET

El japonès desconcertant

Barcelona, anys 80. Reestrena d'*Antaviana*, un dels grans èxits de Dagoll Dagom. Jo tenia set anys i tot em semblava de conte. Abans que comencés la funció, va córrer la veu que en Calders era al teatre. Emocionada, vaig baixar pel passadís fins a la seva butaca, li vaig allargar el programa de mà i li vaig demanar que me'l signés. L'escriptor amb cara d'òliba em va preguntar, molt seriós: “I com ho saps, que sóc en Calders?” Jo, recitant de memòria, vaig contestar “El conec d'una hora lluny...”, cosa que li va fer replicar: “Ah, és a dir que, mentre em presenti tal com sóc, amb la rialleta, les reverències i aquella mirada de través...”, i jo: “Exacte! Però si comença a venir amb tanta de simulació i d'aparat ful...” Mort de riure, em va signar un programa que encara conservo com una prova irrefutable que els contes existeixen.

MARINA ESPASA
PERIODISTA I ESCRIPTORA

a
llegim

44-45

● Entrevista a Jordi Llavina, que publica el poema 'Vetlla' ● 'La llebre amb ulls d'ambre', d'Edmund de Waal

46-47

● Editorial Alpha aposta per 'Contes del neguit', de Joseph Conrad ● Dos grans llibres sobre la Primera Guerra Mundial

la divinitat del rei, i qui sap si alguna potència, encuroside, ens declararia la guerra.

RECORDAR CALDERS L'ANY 2012

Cançons de la veritat oculta

El mes de maig, L'Auditori va estrenar *Cançons de la veritat oculta*, un espectacle que es podrà tornar a veure a la Sala Gran del TNC el 29 d'octubre (i en més escenaris catalans, encara per confirmar, durant tota la tardor). Onze autors de la nova escena independent catalana -entre els quals hi ha Jaume Pla (Mazoni), Maria Rodés i Joan Colomo- s'han inspirat en els contes de Calders i n'han fet vestits a mida per a la cantant Judit Neddermann.

Segon simposi internacional

L'any 2000, la Universitat Autònoma de Barcelona va acollir el primer simposi internacional *Pere Calders i el seu temps*. La segona edició del simposi, coordinada per Maria Campillo i Jaume Aulet, està prevista per als dies 14 i 15 de novembre del 2012.

La Barcelona de Calders

Els dies 13 d'octubre i 3 de novembre Biblioteques de Barcelona organitza dues passejades pel barri de Sant Antoni per conèixer diversos indrets de la ciutat que van tenir una significació especial en la vida i l'obra de Pere Calders. El preu és de 9 €.

La influència de Calders

L'Espai 4 del Palau de la Virreina s'omplirà el dia 26 de setembre d'autors joves que es declaren caldersians. A la taula rodona programada hi participaran Joan Pinyol, que va mantenir una intensa relació epistolar amb Calders, Pep Elías i David Vila.

L'AUTOR DE 'CRÒNIQUES DE LA VERITAT OCULTA' I 'INVASIÓ SUBTIL' FOTOGRAFIAT L'ANY 1994.
FRANCESC MELCION

1938

Una guerra creativa

Unitats de xoc mostra les experiències al front per part de Calders. "És un autèntic al·legat contra la guerra", recorda Jordi Castellanos al catàleg d'*Els miralls de la ficció*, però també "una bona mostra de la seva capacitat per compaginar la mirada irònica amb l'actitud humanística". Aquell mateix any Calders enllestiria *Gaeli i l'home Déu*.

1954

El gran recull de contes

Després de passar per França i instal·lar-se a Mèxic el juliol del 1939, Calders es dedicaria a diverses feines editorials mentre anava publicant contes en revistes, la majoria dels quals serien inclosos en un dels reculls més populars -més de 200.000 exemplars venuts- i una de les fites de la seva literatura, *Cròniques de la veritat oculta* (1954).

1962

Retorn a Barcelona

L'any 1962 la família Calders va tornar a Barcelona. Tot i els compromisos laborals a l'editorial Montaner i Simon, l'escriptor es va reincorporar a la vida literària catalana ràpidament: al premi Sant Jordi 1963 per *L'ombra de l'atzavara* el van seguir dues novel·les més, *Ronda naval sota la boira* (1966) i *Aquí descansa Nevares* (1967).

1978

L'any d'"Antaviana"

L'estrena d'*Antaviana*, una obra teatral en què Dagoll Dagom adaptava diverses de les narracions de l'autor, va donar una gran popularitat a Pere Calders. Aquell mateix any va publicar un dels altres reculls essencials en la seva bibliografia, *Invasió subtil i altres contes*, guardonada amb el premi Lletra d'Or i el Crítica Serra d'Or de narrativa.

1986

Un autor premiat

Calders va entrar a la dècada dels 80 amb bon peu: l'any 1982 li va ser concedida la Creu de Sant Jordi i dos anys després la Generalitat reconeixeria *Tot s'aprofita* com la millor obra literària publicada el 1983. Cada vegada més conegut, Calders encara rebria l'any 1986 el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, sense que la seva creativitat se'n ressentís.

1994

Final de trajecte

L'honor a la deriva, publicat l'any 1992, seria l'últim llibre de contes publicat per Pere Calders. L'escriptor va ser investit doctor *honoris causa* aquell mateix any per la Universitat Autònoma de Barcelona. Va morir a Barcelona el 21 de juliol de l'any 1994. Pocs mesos després apareixeria el recull d'articles *Mesures, alarmes i prodigis*.